

УЧИТЕЛІ ВЧИТЕЛІВ

Знакові особистості в освіті: управлінці/управлінки, менеджери / менеджерки, дидакти-викладачі/викладачки установ і закладів освіти; педагогічні династії

Оксана МАТВІЙЧУК
м. Київ

ПОГЛЯДИ СОФІЇ РУСОВОЇ НА ПОЗАШКІЛЬНУ ОСВІТУ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ДЛЯ СЬОГОДЕННЯ

Софія Русова – українська просвітниця, педагог, діячка доби Української революції 1917–1922 років, авторка цілої низки педагогічних праць, прозаїк і літературознавиця – була переконана, що найкраще навчання та виховання може забезпечити позашкільна освіта [2].

Саме за її ініціативою розпочався рух позашкільної та виховної роботи з дітьми та молоддю, розвиток мережі позашкільних закладів різних типів. Активізувалась діяльність Софії Федорівни з питань позашкільної освіти у 1917 році, коли вона стала членом Української Центральної Ради, першим керівником департаменту дошкільного виховання та позашкільної освіти. У своїх лекціях, прочитаних на позашкільному факультеті Київського педагогічного інституту, які згодом вийшли окремим виданням під назвою «Позашкільна освіта. Засоби її переведення» (Київ, 1918), вона визначає мету позашкільної освіти – дати всьому людові в країні «гармонійний культурний розвиток, певну свідомість своїх громадських і людських обов'язків. Кожна позашкільна організація є центром соціального виховання», – зазначає вона [1]. Сучасне опрацювання досвіду діяльності Софії Русової визначає її як основоположницю української освіти, берегиню української духовності, жінку, яка зламала стару систему й побудувала нову.

У невеликій за обсягом праці «Позашкільна освіта. Засоби її переведення» (лише 88 сторінок) вона розкриває методи й засоби позашкільної освіти, історію її розвитку по земствах Росії та України, засоби поширення книжок земствами й приватними особами, розвиток і форми позашкільної освіти в Англії, Франції, Данії та інших країнах Європи, підкреслює роль книгозбірень, народних читалень, вечірніх шкіл, курсів, естетичного виховання дорослих. Авторка на різних прикладах доводить важливість освітньої функції музеїв, екскурсій, народних домів, їх організацію, дизайн та утримання, зазначає потребу відзначення народних свят, презентує набуток позашкільної освіти, робить висновок, що, не організовуючи ніяких форм позашкільної освіти навчання й виховання, традиційна шкільна освіта не буде мати великих наслідків, хоч витратить на всі школи мільйони грошей, але, якщо не буде книгозбірень і книжок, то учні скоро забудуть, як читати.

Погляди Софії Русової на позашкільну освіту й сьогодні є актуальними, зокрема її судження про неї, думки, що вона має опиратися на книжку й бібліотеку, велике значення має естетичне виховання, що пов'язано з талановитістю нашого народу, схильністю до творчості (музики, театру). Затребуваними для наших сучасників є й екскурсії. Софія Русова вважала, що ті спогади, які залишаються після доторку до історичних та культурних пам'яток, мають великий вплив на особистість вихованця. На її думку, на позашкільну освіту в самостійній демократичній державі варто не шкодувати ні державних, ні громадських коштів, така освіта має бути доступною для всіх, а персонал, який там працює, освіченим, творчим та закоханим у свою справу. Вважаємо, що до цих думок Софії Русової варто прислухатися та взяти їх за основу в організації позашкільної освіти в сучасній Україні.

Джерела та література

1. Русова С.Ф. Позашкільна освіта [Електронна копія]: засоби її переведення: лекції, читані на позашк. ф-ті Київ. пед. ін-ту / С. Русова. Електрон. текст. дані (1 файл: 140 Мб). [Київ]: Дзвін: Укр. шк., [1918?] (Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2017). (Українська педагогічна бібліотека; № 14). (<https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=9309>)
2. Софія Русова – педагог, державний діяч, просвітитель: до 155-річчя від дня народження: біобібліогр. покажч. / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В.О. Сухомлинського, Ніжин. держ. ун-ту ім. М. Гоголя; упоряд.: А.М. Доркену, Т.В. Лога; наук. ред.: П.І. Рогова, А.М. Доркену; наук. консультант, авт. вступ. ст. Є.І. Коваленко. Київ, 2010. 175 с. (Серія «Видатні педагоги світу»; Вип. 6)

Іван ТИМІВ

м. Калуш

ТОВАРИСТВО «ВЗАЄМНА ПОМІЧ ВЧИТЕЛІВ» ТА «ПЕДАГОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО» НА КАЛУЩИНІ У ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТ.

На початку ХХ ст. питання українського шкільництва було одним із найважливіших національних справ українців.

Мета виступу – розглянути соціально-правове становище народного вчителства періоду австрійської та польської займанщини (1905–1939 рр.), проаналізувати діяльність ВПУВ та його Окружних відділів (Калуського й Войнилівського), простежити динаміку зміни персонального складу керівництва.

На початку ХХ ст. вирішення потребували нагальні соціальні проблеми українських педагогів, а саме: підвищення зарплати, покращення умов життя й праці, зміни законодавства про соціальне забезпечення, адже матеріальне становище вчителів Галичини було чи не найгіршим в усій Австро-Угорській імперії. Утримання злочинця в тюрмі з доглядом коштувало державному бюджетові 300 зл. рин, а вчителів, на яких уряд витрачав менше, як 300 зл., було 2318 або 36%.

Учительський фах – спосіб збереження соціального статусу. Поширеними були й учительські династії. Народні вчителі не заробляли достатньо, щоб дати дітям вищу освіту, тому вони часто обирали вчительські семінарії.

Випускники вчительських семінарій, які лише розпочали професійну діяльність, отримували заробітну плату на 16,7 % нижчу від тих, котрі працювали постійно. Якщо протягом трьох років після закінчення семінарії випускник не вчителював, до здачі кваліфікаційного іспиту він не допускався.

Сімейно-правове становище вчителів. У Положенні про правові відносини вчителів від 11 червня 1905 р. мовилося так: «Щоб одружитися вчителькам і вчителям, які не мали сталої посади, потрібно було мати дозвіл Окружної шкільної ради. Шлюб, отримані без такого документа, розглядалися як добровільне зречення з посади».

Грубе втручання Крайової шкільної ради та шкільних адміністрацій на місцях, дисциплінарні покарання, брак підручників, шкільного приладдя, науково-методичної літератури змушували вчителів гуртуватися навколо професійних товариств.

Недостатньо дослідженими на сьогодні є питання повсякденного життя, матеріального становища, позашкільної діяльності педагогів.

Джерельна база з цієї проблематики доволі репрезентативна: це документація Калуського шкільного округу й Калуської повітової шкільної ради та повітового інспекторату, особові справи вчителів, звітність, їхнє листування з повітовою, окружною та крайовою шкільними радами, а також цісарсько-королівського намісництва у Львові й т.ін.

Цікаві матеріали про діяльність народних шкіл на Калущині містять документи ЦДІА у Львові, серед них є й такі, що стосуються наявності в школах учителів та розміру їхньої заробітної плати. Важливу правову інформацію містять опубліковані урядові збірники